

Kijken door je oogharen

Geen kunstenaar kan zonder zijn gereedschap. Dat gereedschap is vaak een lichaamsdeel. Schilderen begint voor fijnschilder Henk Helmantel met kijken door zijn oogharen.

HENNY DE LANGE 28 juli 2015, 1:32

Henk Helmantel (1945) knijpt zijn ogen bijna dicht. Schilderen begint met kijken, zegt hij. Dat was één van de eerste dingen die de fijnschilder leerde op de kunstacademie Minerva in Groningen. "Hoe leer je heel goed te kijken? Door je oogharen, want dan ga je focussen en inzoomen op de belangrijkste details. Selectief kijken dus."

We zitten in de weelderige tuin van zijn huis in Westeremden in Groningen. Behalve zijn atelier heeft hij daar ook een klein museum. Hij exposeert er zijn eigen schilderijen, werk van anderen en de kunst- en antiekverzameling die hij samen met zijn vrouw Babs bijeenbracht. De collectie-Helmantel omvat onder meer enkele Rembrandts, veel heiligenbeelden en antiek aardewerk. Het huis oogt oud, maar is een reconstructie van de pastorie die hier tot 1912 stond. We zitten onder de notenboom. Die heeft hij zelf geplant. Andere bomen stonden er al toen het huis medio jaren zeventig werd gebouwd. Zijn ogen glijden door

de tuin, terwijl hij de bomen en plantenborders aanwijst. Zou hij andere dingen zien dan mensen die niet hebben geleerd om door hun oogharen te kijken, vraag je je af.

De succesvolle fijnschilder van stillevens en interieurs van middeleeuwse kerken en kloosters heeft zich goed voorbereid op het gesprek. Dat blijkt ook aan het eind, als hij een paar volgeschreven vellen papier meegeeft, waarin hij filosofeert over wat hij als 'een van de grootste wonderen uit de schepping' beschouwt: het menselijk oog. "Het is onmogelijk het allemaal te analyseren, maar het oog blijft een wonder."

De schilder heeft deze zomer alle tijd om zijn ogen de kost te geven en zo nieuwe inspiratie op te doen. Van schilderen komt het weken niet, na een operatie aan zijn knie. Lopen gaat nog moeizaam. Hij realiseert zich nu des te meer hoe belangrijk zijn ogen zijn. "Ik heb me wel eens afgevraagd hoe het zou zijn als ik niet meer zou kunnen zien en dus ook niet meer kan schilderen. Ik hoop dan in ieder geval de kracht te ontvangen om dat te accepteren." Om zijn ogen in goede conditie te houden, probeert hij niet te lang achtereen door te werken.

Vanaf zijn vijftigste schildert hij met leesbril. "Zonder bril zouden de contouren in mijn schilderijen op die van Mark Rothko gaan lijken. Ik verdenk schilders die op latere leeftijd ineens veel lossier zijn gaan schilderen er wel eens van dat ze dat deden omdat ze niet meer zo scherp zagen."

Hij ziet het ook meteen als schilders naar een foto werken, zoals

bijvoorbeeld Tjalf Sparnaay dat doet. Sparnaay maakt hyperrealistische schilderijen van alledaagse dingen als een gebakken ei of een broodje hamburger, die hij tot megaformaat opblaast. "Het is wel bijzonder wat hij doet, maar het is een heel andere benadering dan de schilderkunstige."

Zelf maakt hij nooit gebruik van foto's. Bij stillevens schildert hij naar de werkelijkheid. Dagen is hij soms bezig met het rangschikken van fruit, uien, potten of glaswerk. En ondertussen steeds maar kijken, nog eens kijken en turen door de oogharen, tot hij tevreden is over de compositie. Als hij een kerkinterieur wil afbeelden, gaat hij eerst rustig rondkijken. Welke details vallen hem op? Hoe valt het licht, en wat doet dat met hem? Hoe ervaart hij de atmosfeer? Vervolgens maakt hij een gedetailleerde tekening. Hij laat er een zien die hij al in 1980 maakte van het interieur van de eeuwenoude Pieterskerk in Utrecht. Pas in 2014 leidde het tot een schilderij.

Als hij een foto van het kerkinterieur had gemaakt, was het een heel ander schilderij geworden, zegt Helmantel. "Dan had het minder karakter gehad. Het menselijk oog neemt heel veel waar, maar selecteert ook voortdurend. Dat doet de camera niet, die legt exact vast wat er te zien is. Als schilder kan ik dat niet, die volmaaktheid treffen. Jan van Eyck kon dat wel, dat was een fenomeen. In zijn schilderijen geeft hij alles evenveel aandacht, terwijl alle details toch dienend zijn aan het grote geheel. Bij zijn schilderijen denk je nooit: dat is een foto. Ook in de meesterwerken van Rembrandt en Vermeer ervaar ik de kracht van de keuzes die ze hebben gemaakt."

Zeker bij portretten ziet hij het meteen als er een camera aan te pas is gekomen. "Dan zijn ze minder interessant. Ik zie liever een zekere onbeholpenheid in een portret naar eigen waarneming."

Helmantel komt niet uit een artistieke familie. Maar zijn ouders, die een kwekerij hadden van groenten en fruit, hadden veel aandacht voor de wereld om hen heen. "Ze zagen de schoonheid van de producten die het land voortbrengt. Daardoor kreeg ik al vroeg oog voor mooie dingen. Ik tekende ook graag. Op de kunstacademie heb ik geleerd om ook góed te kijken. Je kunt scherp kijken, maar het is net zo belangrijk om keuzes te maken tijdens het waarnemen en altijd oog te houden voor het onverwachte, het verrassende, ingebed in verwondering."

MEER OVER HENK HELMANTEL KUNST, CULTUUR EN ENTERTAINMENT
KUNST EN ENTERTAINMENT BEELDENDE KUNST GRONINGEN
HENNY DE LANGE

voorpagina

MEER VOORPAGINA

Wilt u iets delen met Trouw?

Tip [hier](#) onze journalisten _____

Algemeen

[Over ons](#)

[Contact met Trouw](#)

[Privacystatement](#)

[Abonnementsvoorwaarden](#)

[Gebruiksvoorwaarden](#)

[Cookiebeleid](#)

[Colofon](#)

Service

[Klantenservice](#)

[Mijn profiel](#)

[Vakantieservice](#)

[Adverteren](#)

[Losse verkoop](#)

Meer Trouw

[Abonneren](#)

[Nieuwsbrieven](#)

[Digitale krant](#)

[Webwinkel](#)

[RSS-feeds](#)

[Facebook](#)

[Twitter](#)

[Android apps](#)

[iOS apps](#)

Navigeer

Columnisten

Recensies

Archief

Op alle verhalen van Trouw rust uiteraard copyright. Linken kan altijd, eventueel met de intro van het stuk erboven.

Wil je tekst overnemen of een video(fragment), foto of illustratie gebruiken, mail dan naar copyright@trouw.nl.

© 2020 DPG Media B.V. - alle rechten voorbehouden

Start

Best gelezen

Net binnen

Zoeken

Service